

Covid-19 Pandemisinin Seramik Sanayiine Etkileri¹

The Effects of the Covid-19 Pandemic on Ceramic Industry

Zehra Obut Bilim² ID, Sedat Avcı³ ID

Geliş Tarihi (Received): 08.04.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 10.05.2022

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2022

Öz: COVID-19 pandemisi tüm dünyaya yayılarak, başta sağlık ve ekonomi olmak üzere birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. 21. yüzyılda meydana gelen bu pandemi diğer salgınlardan farklı olarak daha geniş coğrafi bölgelere yayılmıştır. Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi, ticari ilişkilerin de salgından etkilenmesi bütün dünya ülkeleri için geçerlidir. Çalışmanın amacı; COVID-19 pandemisinin ekonomik etkilerinin dünyada ve Türkiye’de seramik sanayii açısından değerlendirilmesidir. İstatistiki verilerden; Trade Map; GTİP 69- 6907-6910 kodlu ihracat-ithalat verileri değişimlerinden hareketle seramik sanayiinde pandeminin etkileri ortaya konulmuştur. Çalışmanın ana bulgusu; seramik sanayiinde birçok ülkenin üretim, ihracat ve ithalat faaliyetlerinin olumsuz etkilendiği gözlemlenmişken Türkiye’nin pandemide seramik sanayii ürünleri ihracatını arttırdığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: COVID-19, Seramik Sanayii, Kaplama Malzemeleri, Sağlık Gereçleri

&

Abstract: The COVID-19 pandemic has spread all over the world, negatively affecting many sectors especially health and economy. This pandemic, which occurred in the 21st century, has spread to wider geographical regions, unlike other epidemics. The globalization of economic activities and the fact that trade relations are affected by the epidemic are valid for all countries of the world. The aim of the study; Evaluation of the economic effects of the COVID-19 pandemic in terms of the ceramic industry in the world and in Turkey. From statistical data; TradeMap; based on the changes in export-import data with the code of GTİP 69- 6907-6910, the effects of the pandemic in the ceramic industry were revealed. The main finding of the study; while it was observed that exports and importers were negatively affected in production in the ceramic industry, it was demonstrated that Turkey’s ceramic exports were exhibited during the pandemic.

Keywords: COVID-19, Ceramic Industry, Tile Materials, Sanitary Wares.

Atf/Cite as: Bilim, Z. O., Avcı, S. (2022). Covid-19 Pandemisinin Seramik Sanayiine Etkileri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 826 - 842. doi: 10.11616/asbi.1100368

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Bu makale, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı bünyesinde yürütülen “Türkiye Ekonomisinde Seramik Sanayiinin Önemi ve Sorunları” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Arş. Gör., Zehra Obut Bilim, İstanbul Üniversitesi, zehraobut.bilim@siirt.edu.tr. (Sorumlu yazar).

³ Prof. Dr., Sedat Avcı, İstanbul Üniversitesi, sedtavci@istanbul.edu.tr.

1. Giriş

Türkiye nüfusunun her geçen gün artması, nüfusun konut ihtiyacının karşılanması için inşaat sektörünün büyümesine sebep olmaktadır. Bu büyüme seramik sanayii ile de bağlantılıdır. Seramik sanayiinde kullanılan hammaddenin büyük çoğunluğunun Türkiye'den karşılanması, ihracat ürünlerde diğer sektörler göre en fazla yerli kaynak kullanan sektör olması ve ihracatı her geçen yıl artan bir sanayi kolu olması sebebiyle Türkiye ekonomisindeki yeri önemlidir. Seramik sanayii Türkiye'nin katma değeri yüksek olan sektörlerinden birisidir. Türkiye, seramik sanayiinde önde gelen ülkelerle rekabet halinde olmasının yanı sıra ihracatta ilk 10 ülke arasında yer alır. Türkiye, 2020 yılında dünya genelinde seramik ürün ihracatında 8. sırada, Avrupa'da 4. sırada; seramik kaplama malzemeleri ihracatında Avrupa'da 3. sırada, dünyada 5. sırada; seramik sağlık gereçleri ihracatında ise Avrupa'da 2. sırada, dünyada 4. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin toplam seramik, seramik kaplama ve seramik sağlık gereçleri ihracatının % 50'si AB ülkelerine, % 20'si de Kuzey Amerika'ya gerçekleştirilmektedir (Timder, 2021: 15).

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve 2020 Ocak ayında virüs olarak tanımlanan COVID-19 pandemisi tüm dünyaya yayılmıştır. Pandeminin, insan sağlığı üzerindeki etkilerinin yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal olmak üzere birçok alanda olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ekonominin küreselleşmesi, yer ve zaman açısından bütün sınırlılıkları ortadan kaldırmaktadır. Küresel düzeyde birbirine entegre üretim ve tüketim ağının, dünyanın bir bölgesinde meydana gelen bir salgından etkilenmemesi kaçınılmazdır.

COVID-19 pandemisi küresel ekonomiyi hem arz hem talep yönünden olumsuz etkilemiştir. Arz bakımından üretim zincirleri, talep ise yatırım ve tüketim harcamaları üzerindeki olumsuz etkiler ülke ekonomilerini durgunlaştırmıştır (Voyvoda ve Yeldan, 2020). COVID-19 pandemisinin vaka sayılarının 2021 yılı Kasım ayında bölgesel dağılımına bakıldığında; en fazla vakanın sırasıyla Amerika'da, Avrupa'da, Güneydoğu ve Doğu Asya'da, Doğu Akdeniz, Batı Pasifik ve Afrika'da olduğu görülmektedir (Türkiye COVID-19 Data Portal). Amerika ve Avrupa gibi ekonomik ve teknolojik gücü yüksek bölgelerde bile salgın engellenememiştir.

Bu çalışmanın amacı, ekonomik açıdan birçok sektörü olumsuz etkileyen COVID-19 pandemisinin, seramik sanayii üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmada seramik sanayii dış ticaretinin ve mekânsal ilişkilerinin açıklanabilmesi için ithalat ve ihracat verileri değerlendirilmiş ve COVID-19 pandemisinin etkileri mekânsal dağılımda ortaya konmuştur.

Hammadde kaynaklarına yakınlık ve gelişmiş ulaşım sistemlerinin varlığı gibi faktörlerin desteklediği coğrafi konumu, Türk seramik sanayiinin pazar payının belirlenmesinde önemli faktörlerdir. Seramik sanayiinde, pandemiyle birlikte dünya seramik ürünleri ihracatının yarıya yakınına gerçekleştiren Çin ile yine ihracatta önemli ülkelerden Hindistan'da üretimin azalması, ardından gerçekleşen konteyner krizi, deniz taşımacılığında tarife değişiklikleri ve navlun fiyatlardaki artış, özellikle Amerika ve Avrupa pazarında Türkiye'de üretilen ürünlerin daha fazla tercih edilmesine katkı sağlamıştır (Aras, 2021).

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmadaki temel amaç, gerek dünya gerekse Türkiye ölçeğinde COVID-19 pandemisinin seramik sanayii üzerine etkilerinin; üretim, tüketim, ihracat ve ithalat değerleri kullanılarak ortaya konulması ve mekânsal ilişkilerinin açıklanmasıdır. Bu amaçla dünya seramik ticareti ile ilgili istatistikler değerlendirilirken, pandemiden seramik fabrikalarındaki üretimin nasıl etkilendiğinin belirlenmesi amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iki sanayi tesisinin yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sadece iki fabrikayla sınırlı kalınması fabrikaların pandemi sebebiyle fabrikalara ziyaretleri kabul etmemesi ve cevap vermede isteksiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu seramik fabrikalarının yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşülerek, pandemi sürecinde alınan tedbirlerin seramik sanayiine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada; Trade Map (*International Trade Center*)'te uluslararası ticarete yer alan tüm mallar için kullanılan uluslararası bir ticari sınıflandırma sistemi olan Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) kodlu seramik ürünler (GTİP 69),

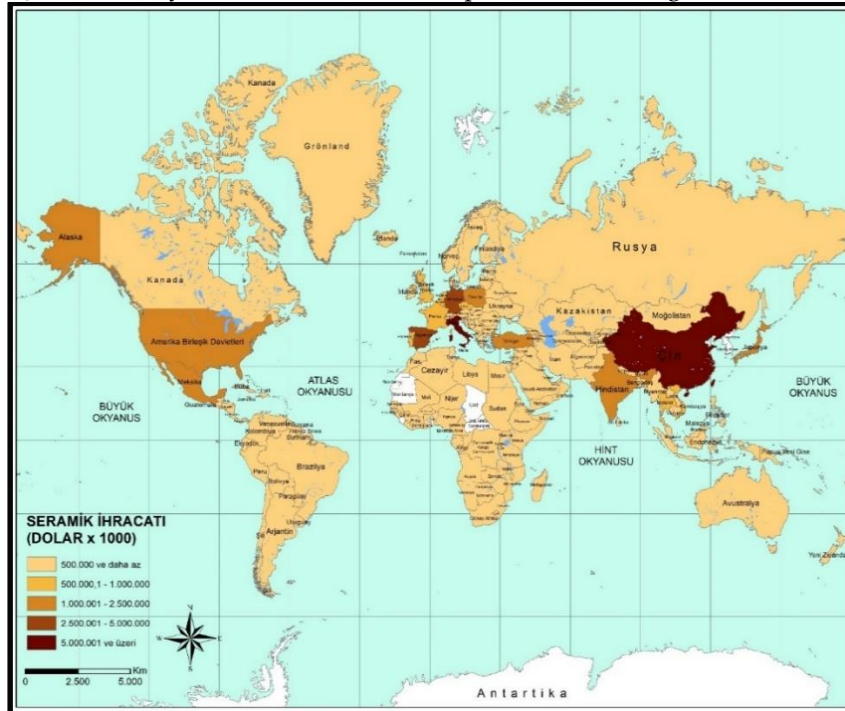
seramik kaplama malzemeleri; yer ve duvar kaplamaları (GTİP 6907), seramik sağlık gereçleri; banyo ve lavabo ürünleri (GTİP 6910) ihracat ve ithalat verileri ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından derlenen CPA kodlu üretim ve satış verileri, Avrupa Topluluğundaki Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflandırılması'na (*Statistical Classification of Economic Activities in the European Community*) göre seramik kaplama malzemeleri; NACE Rev 2. 2331 ve seramik sağlık gereçleri; NACE Rev 2. 2342 kodlarıyla tanımlanan işgücü verileri pandemi öncesi ve pandemi sürecindeki durumu karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Yapılan hesaplamalarda Microsoft Excel programı kullanılmış, haritaların çizimi ise ArcGIS 10.8 yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Dünyada Seramik Sanayi

Dünyada 1960'lardan itibaren inşaat sektöründeki gelişmeler, seramik ürünlerinin kullanım alanlarını da arttırmıştır. Bu durum gelişmiş ülkelerde seramik sanayiinin hızla gelişmesine sebep olurken, hem üretim hem de tüketimde önemli bir büyüme gerçekleşmiştir. 1980'lerden sonraki yıllar ise Avrupa ülkelerinin bir kısmı ile ABD'nin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin de kendi seramik sanayilerini kurdukları yıllar olmuştur. Bu ülkelerde hammaddeye yakınlık, pazar, ulaşım, enerji ve teknolojik imkânlar seramik sanayiinin kurulmasında belirleyici olmuştur (Uluç Ergüven, 2015:3). Günümüzde, enerjide bağımlı olmayan ülkelerdeki üreticiler, seramik sanayiinde daha avantajlıdır. Dünyada markalaşma, kalite, tasarım ile İtalya; teknoloji odaklı üretimde İspanya; Brezilya ve Çin ise geleneksel seramik ürünlerinin üretiminde ön plandadır. ABD, Almanya, İngiltere ise daha çok teknik seramik üretimi alanında ön plandadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018). Seramik sanayiinde önemli üreticileri olan Çin, İtalya, Almanya, İspanya, ABD, Hindistan, Japonya, Meksika ve Türkiye aynı zamanda önemli rakip ülkeleri oluşturmaktadır.

Şekil 1: Dünyada Seramik İhracatı Yapan Ülkelerin Dağılışı: 2020 Yılı.

Kaynak: Trade Map, 2021a verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

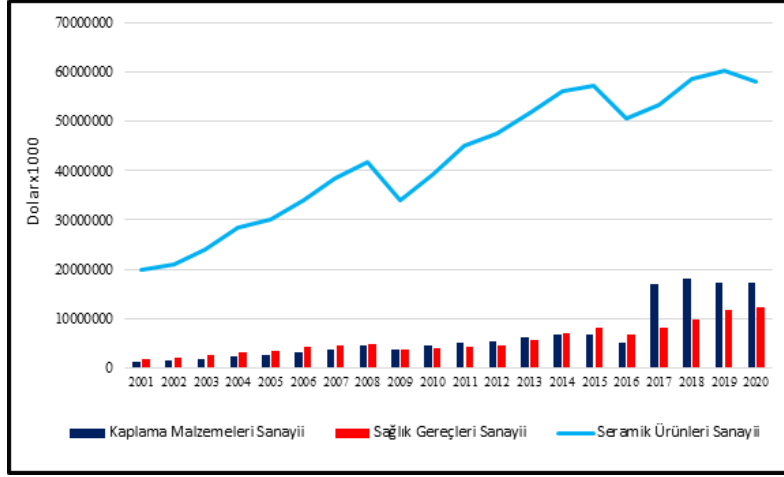
Dünya seramik sanayiinin 2001-2020 yılları arası ihracat değişimine göre tüm seramik sanayii kollarında; dünya seramik sanayii 2008, 2016 ve 2020 yılları dışında sürekli artış eğilimindedir (Şekil 2).

2008 yılında ABD'deki finansal sistem kaynaklı ortaya çıkan ve hızla diğer ekonomilere de yayılan küresel ekonomik krizin olumsuz etkileri birçok sektörü olumsuz etkilemiştir (Polat, 2018:177).

Hammadde fiyatlarında 2008 yılındaki artış, küresel bir arz şokuna ulaşarak bütün ekonomileri etkilemiştir (Krugman ve Wells, 2013:338). Ekonomik kriz seramik ihracatına da yansımıştır (Şekil 2).

2016 yılında küresel ekonomide yavaşlama meydana gelmiştir. Küresel ekonominin yavaşlamasına İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı (Brexit), Amerikan Merkez Bankası (FED)'in faiz arttırımı kararı beklentisiyle Amerikan dolarının diğer para birimlerine karşı aşırı değer kazanması neden olmuştur (Ünay vd., 2016). 2016'da dünya ekonomisindeki yavaşlama inşaat sektörü faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Seramik ürünleri satışları da paralel olarak gerileme göstermiştir (ESDH, 2017: 13). 2019 yılında ihracatta en yüksek seviyeye ulaşan seramik sanayii 2020 yılında COVID-19 pandemisinden etkilendiğinden 2019 yılına göre düşüş gerçekleşmiştir (Şekil 2).

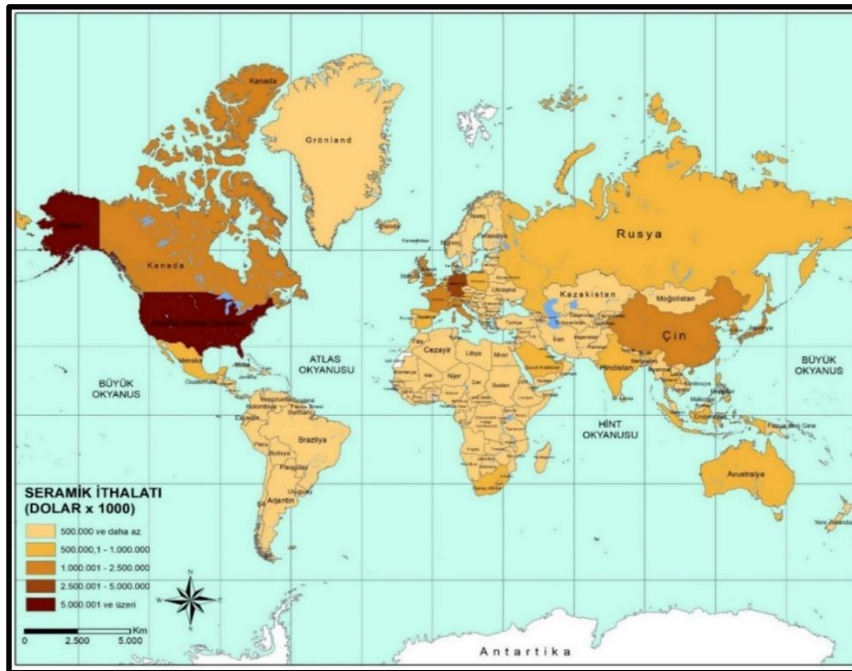
Şekil 2: Yıllara Göre Seramik Ürünleri İhracatı: 2001-2020 Yılları.

Kaynak: Trade Map, 2021a, Trade Map 2021b ve Trade Map 2021c'nin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Dünyada seramik ürünleri bütün bölgelerde tüketilmektedir. Afrika, Güney Amerika, İskandinavya, Asya'nın orta kesimleri ithalatın az gerçekleştiği bölgelerdir. En fazla ithalatı sırasıyla ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, Kore, Çin, Japonya, Suudi Arabistan, Hollanda, Kanada gerçekleştirmektedir. En fazla ithalat yapan ülkelerin gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3: 2020 Yılında Dünyada Seramik İthalatı Yapan Ülkelerin Dağılışı

3.1.1. Dünyada COVID-19 Pandemisinin Seramik Sanayiine Etkileri

COVID-19 pandemisi, dünyadaki birçok ülkeyi etkisi altına almıştır. Pandeminin yayılmasını engellemeye yönelik uygulamalar, birçok sektörün faaliyetlerinin azalmasına ya da durmasına sebep olmuştur. Bu durum seramik sektörü için de kaçınılmaz olmuştur. Birçok ülkenin ihracat ve ithalatında azalma gerçekleşirken, bazı ülkeler pandemiye rağmen dış ticaretteki paylarını arttırmışlardır. 2001-2020 yılları arasında, 2008 ve 2016 yılları dışında ihracatını her yıl arttırmış ve dünyanın en önemli seramik üretici ülkesi Çin olmasına rağmen 2020 yılında ihracatı 2019 yılına göre %-1,2 pay ile azalmıştır. İtalya'nın uzun süren karantinalardan en çok etkilenen ülkelerden biri olması seramik ihracatını da etkilemiş, 2019 yılına göre 2020 yılında %-0,7 pay ile düşüş gerçekleşmiştir. ABD 2019 yılına göre %-14,1 pay ile en fazla ihracatını düşüren ülke olmuştur. 2019 yılına göre 2020 yılında Almanya %-11, Japonya %-8,8, Meksika %-7,6 pay ile seramik ihracatında düşüş gerçekleşen ülkeler olmuştur. 2020 yılında pandemiye rağmen ihracatını arttıran ülkeler; İspanya (%4,2), Hindistan (%12), Türkiye (%7,5), Polonya (%2,2)'dir. İhracatta ilk 10 ülkenin payı 2020 yılında %80,3'tür. İlk 10 ülkenin 2019 yılına göre 2020'de değişimi %-1,9'dur. Dünya seramik ihracatı değişimi ise 2020'de %-4 oranında düşmüştür. Pandeminin seramik ithalatı üzerine etkileri incelendiğinde çoğu ülkenin ithalatında düşüş gerçekleştiği görülmektedir. Seramik ithalatı verilerine göre; ilk 10 ülkenin dünya ithalatındaki payı % 44'tür. Bir önceki yıla göre % 5,1 pay ile ithalat düşmüştür. Dünya seramik ithalatı ise 2020'de %-6,4 pay ile azalmıştır. Seramik ithalatında pandemiye rağmen artış gerçekleştiren ülkeler; % 16,6 pay ile Suudi Arabistan, %5,1 pay ile Çin ve %2,8 pay ile Hollanda olmuştur. Pandemiden etkilenen ülkelerin ise ithalatında düşüş gerçekleşmiştir. Bu ülkeler ABD (%-9,5), İngiltere (%-15,5), Kore ve Japonya (%-7,6), Kanada (%-6,4)'dir (Tablo 1). İhracatı ve ithalatı düşen ülkeler genelde ülkelerinde pandemi önlemleri alınan ülkelerdir. Ancak Çin'in ihracatını düşürmesi denizyolu sefer tarifelerindeki değişiklikten kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Dünyada Seramik Ürünleri İhracat ve İthalatın Kıyaslamalı İncelenmesi (DolarX1000)

Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
Çin	25.432.993	25.116.609	-1,2	A.B.D.	6.987.087	6.327.767	-9,5
İtalya	5.311.829	5.264.463	-0,7	Almanya	3.225.544	3.103.692	-3,4
İspanya	3.778.173	3.938.269	4,2	Fransa	2.158.039	2.086.818	-3,5
Almanya	4.130.881	3.688.496	-11	İngiltere	1.931.280	1.670.373	-15,5
Hindistan	1.819.321	1.999.113	12	Kore	1.637.124	1.512.558	-7,6
A.B.D.	2.103.967	1.804.631	-14,1	Çin	1.280.223	1.346.350	5,1
Japonya	1.615.455	1.473.269	-8,8	Japonya	1.220.261	1.126.433	-7,6
Türkiye	1.166.848	1.247.543	7,5	S. Arabistan	925.738	1.079.482	16,6
Meksika	1.284.461	1.184.355	-7,6	Hollanda	947.033	1.029.816	2,8
Polonya	1.022.220	1.045.702	2,2	Kanada	1.046.224	978.480	-6,4
İlk 10 Ülke Toplam	47.666.148	46.762.450	-1,9	İlk 10 Ülke Toplam	21.358.553	20.261.769	-5,1
Dünya Toplamı	60.200.185	58.198.441	-4	Dünya Toplamı	48.821.073	45.989.786	-6,4

Kaynak: Trade Map, 2021a.

Dünyada seramik kaplama malzemelerinde, COVID-19 pandemisinin etkileri ihracat ve ithalat verileri üzerinden değerlendirildiğinde; ihracatını en fazla arttıran ülke Hindistan (%20) olmuştur. İhracatını arttıran ikinci ülke Türkiye (%17,7) ve üçüncü ülke Çek Cumhuriyeti (%7,2) pandemiye rağmen ihracat artışı gerçekleştirmiştir. Hindistan'a Çin gibi anti dumping uygulanmasına rağmen Suudi Arabistan'ın bu

ülkeden çok fazla seramik kaplama malzemesi ithal etmesi ihracatını arttırmıştır. Suudi Arabistan toplam kaplama malzemeleri ithalatının %47,6'sı Hindistan'ın ihracatı tarafından gerçekleştirilmiştir. Birçok ülkeden farklı olarak Suudi Arabistan'ın ithalatı pandemiye rağmen %41 artmıştır. Türkiye'nin pandemiye rağmen ihracatının artması ABD, Almanya, İngiltere ve Kanada'nın Çin'de başlayan pandemi ve denizyolu sefer tarifelerindeki değişiklik sebebiyle ithalatını Türkiye'den gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. ABD Türkiye'den ithalatını 2019 yılına göre 2020'de %43,5 arttırmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ithalatını pandemiye %22,8 arttıran diğer ülkedir. Çin ihracatı 2019'da İtalya'dan fazla olmasına rağmen 2020 yılında İtalya Çin'den daha fazla seramik kaplama malzemeleri ihracatı gerçekleştirerek ilk sırada yer almıştır. Seramik kaplama malzemelerinde ihracat yapan ilk 10 ülkenin dünya toplam ihracatındaki payı % 90,1'dir. Bu ülkelerin 2019 yılına göre 2020 yılında ihracatı %0,5 artmıştır. Seramik kaplama malzemeleri ihracatı dünyada 2020'de % -0,5 ile düşüş gerçekleşmiştir. İthalatta ise ilk 10 ülkenin dünya toplam ithalat payı % 42,4'tür. 2019 yılına göre ithalat %2,8 pay ile artmıştır. Dünya toplam ithalattaki değişim %-1,6 olarak değişmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Dünyada Seramik Kaplama Malzemelerinde İhracat ve İthalatın Kıyaslamalı İncelenmesi
(DolarX1000)

Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
İtalya	4.381.368	4.387.156	0,13	ABD	2.011.527	1.875.234	-6,7
Çin	4.555.308	4.111.152	-9,7	Fransa	1.038.329	1.024.402	-1,3
İspanya	3.155.265	3.362.590	-6,1	Almanya	750.730	851.499	13,4
Hindistan	1.274.535	1.540.640	20	Suudi Arabistan	514.452	725.021	40,9
Türkiye	664.875	782.873	17,7	İngiltere	466.825	416.817	-10,7
Almanya	414.989	375.966	-9,4	Kore	356.996	360.749	1
Brezilya	345.127	329.622	-4,5	Rusya	376.775	351.035	-6,8
Portekiz	263.751	250.811	-4,9	İsrail	305.307	346.069	13,3
B.A.E	169.413	158.914	-6,1	Avustralya	301.339	299.448	-0,6
Çek. C.	146.601	157.186	7,2	B.A.E	231.407	284.209	22,8
İlk 10 Ülke Toplam	15.371.232	15.456.910	0,5	İlk 10 Ülke Toplam	6.353.687	6.534.483	2,8
Dünya Toplam	17.228.207	17.136.751	-0,5	Dünya Toplam	15.628.624	15.381.60	-1,6

Kaynak: Trade Map, 2021b.

Çin dünyada seramik sağlık gereçleri üretimini en fazla gerçekleştiren ülke olmasının yanı sıra dünyada %70,8 pay ile en fazla seramik sağlık gereçleri ürünleri ihraç eden ülkedir. Çin 2019 yılına göre 2020 yılında %9,6 oranında ihracatını arttırmıştır. Polonya (%17) ve Vietnam (%9,1) ihracatını arttıran diğer ülkelerdir. Meksika Çin'den sonra en fazla sağlık gereci ürünleri üreten ülke olmasına rağmen COVID-19 pandemisi sebebiyle ihracatı sadece %1,87 artmıştır. Almanya'nın payı sadece % 0,54 artarken, Türkiye'nin payı %0,1 oranında azalmıştır. İtalya, Portekiz, Hindistan ihracatı en fazla azalan ülkelerdir. Seramik sağlık gereçlerinde ithalatı en fazla artan ülke Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) %331 olmuştur. Almanya (%6) ithalatını arttıran bir diğer ülkedir. İngiltere (%-21,5), İspanya (%-12,8), Kore Cumhuriyeti (%9,1) ile ithalatı en fazla düşen ülkelerdir. Dünyada seramik sağlık gereçleri ihracatında ilk 10 ülkenin payı % 89,4'tür. Bu ülkelerin 2019 yılına göre 2020 yılında ihracatı %7,5 artmıştır. Dünya toplam ihracatı ise %5 artmıştır. Seramik sağlık gereçleri ithalatında ilk 10 ülkenin dünya toplamındaki ithalat payı %51,9'dur. Aynı ülkelerin 2019 yılına göre 2020 yılında %4,2 ithalat payı artmıştır. Dünya seramik sağlık gereçleri ithalatı ise %2,4 artmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Dünyada Seramik Sağlık Gereçlerinde İhracat ve İthalatın Kıyaslamalı İncelenmesi (DolarX1000)

Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
Çin	7.984.884	8.756.132	9,6	A.B.D.	1387507	1388744	0,08
Meksika	471.266	480.108	1,87	Almanya	416847	441782	6
Almanya	456.723	459.191	0,54	Fransa	313.691	304.499	-3
Türkiye	271.327	271.040	-0,1	B.A.E.	70.634	304.393	331
İtalya	277.521	256.372	-7,62	İngiltere	306.506	240.470	-21,5
Tayland	204.735	205.909	0,57	Kanada	220.787	223.693	1,3
Polonya	158.763	185.778	17	İspanya	191.866	167.147	-12,8
Vietnam	156.709	170.997	9,1	Kore C.	155.223	140.964	-9,1
Portekiz	154.501	134.103	-13,2	Avustralya	130.532	130.903	0,2
Hindistan	139.235	130.676	-6,1	İtalya	139.576	130.882	-6,2
İlk 10 Ülke Toplam	10.275.664	1.1050.306	7,5	İlk 10 Ülke Toplam	3333169	3.473.477	4,2
Dünya Toplam	11.756.126	12.352.494	5	Dünya Toplam	6523650	6.684.160	2,4

Kaynak: Trade Map, 2021c.

3.2. Türkiye’de Seramik Sanayii

Türkiye seramik sanayiinde fabrikaların mekânsal dağılımı ile hammadde kaynaklarının dağılışı arasında büyük bir uyum vardır. Zamanla gelişen ulaşım yolları hammaddeye yakın olmayan bölgelerde de seramik fabrikalarının kurulmasına imkân sağlamasına rağmen taşa ve toprağa dayalı sanayi tesislerinin kuruluş yerinin belirlenmesinde etkilidir. Ancak hammaddesi ağır olan bir sanayi kolu olması sebebiyle maliyetlerin düşmemesi başka faktörlerin devreye girmesine sebep olmuştur.

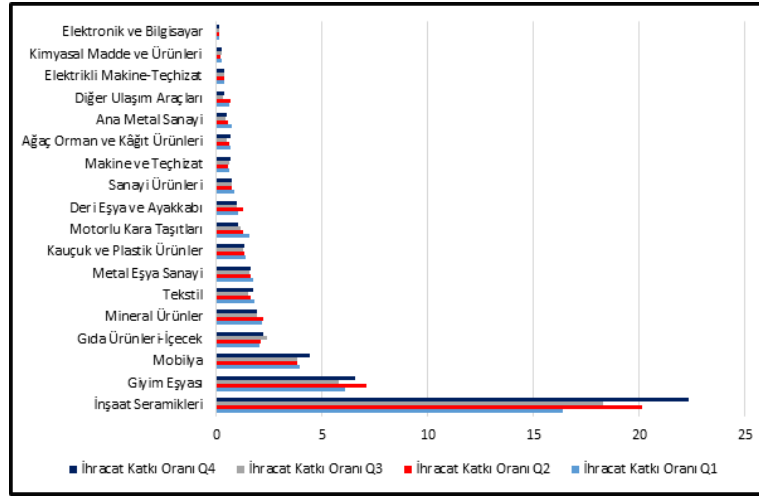
Sanayi kuruluş yerlerinin belirlenmesinde pazar önemli bir faktördür (Avcı, 2000: 31). Türkiye’nin batı bölgelerinde hammadde, ulaşım, pazar imkânları avantaj sağlarken, Güneydoğu’da hammadde bulunmamasına rağmen doğu illerine ve doğu ülkelerine pazar yakınlığı ve ucuz işgücü bu bölgede fabrikaların kurulmasını sağlamıştır. Türkiye’de seramik fabrikaları daha çok Eskişehir, Kütahya, Bilecik, Uşak, Çanakkale, İzmir ve İstanbul’da yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde de seramik fabrikalarının kuruluşu son yıllarda ivme kazanmıştır. Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesi’nde seramik fabrikaları dağılışı göstermektedir. Akdeniz Bölgesi’nde sadece Adana’da seramik fabrikası kuruludur. Doğu Anadolu’da ise seramik fabrikası bulunmamaktadır. Türkiye’de 2020 yılında seramik kaplama malzemelerinde 42, seramik sağlık gereçlerinde 37 fabrika mevcuttur (TÜİK, 2021a). Türkiye’de 2019 yılında; seramik kaplama malzemeleri sanayiinde çalışanların sayısı NACE Rev. 2 2331; 16132 kişi, seramik sağlık gereçleri sanayiinde çalışanların sayısı NACE Rev. 2 2342 ise 9797 kişidir (TÜİK, 2021b).

Şekil 4. Türkiye’de Seramik Sanayiinin Dağılışı

Kaynak: SERFED, 2020’den alınan fabrika adreslerinden ve saha araştırmasından elde edilen veriler yardımıyla oluşturulmuştur.

Şekil 5. Türkiye’deki Sektörlerin İhracat Katkı Oranları

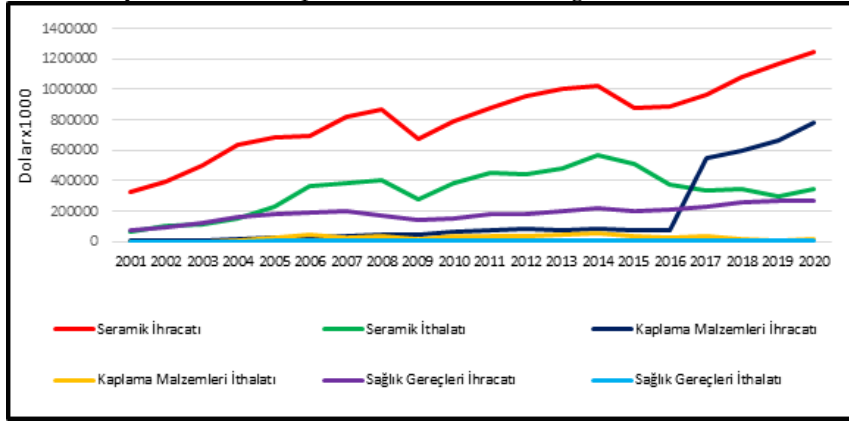

Kaynak: SERFED, 2021b.

Türkiye’de sektörlerin ihracata katkı oranlarına göre; 2017 yılında 1. çeyrekte (Q1), 2. çeyrekte (Q2), 3. çeyrekte (Q3) ve 4. çeyrekte en fazla ihracat katkı oranı inşaat seramikleri; seramik kaplama malzemeleri ve seramik sağlık gereçleri sanayiinde gerçekleşmiştir. İnşaat seramikleri ihracat katkı oranı Q1’de 16,31, Q2’de 20,1, Q3’te 18,27, Q4’te 22,33 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 5) (SERFED, 2021b). Türkiye ihracat katkı endeksi 2021 yılı ilk yarı sonuçlarına göre; 20 sanayi kolu içinde ihracat katkı oranı pozitif olan sektör sayısı 13 olmuştur. Bu sektörlerden inşaat seramikleri 32,36 puan ile en yüksek katkı oranına sahip sektördür (Matriksdata, 2021).

Türkiye’nin seramik ürünleri ihracatı ve ithalatı incelendiğinde seramik sektörünün dış ticaret fazlası veren bir sektör olduğu görülmektedir. 2020 yılında Türkiye 1 milyar 248 milyon dolar seramik ürünü ihraç etmişken aynı yıl Türkiye’nin seramik ürünü ithalatı 342 milyon dolar civarında olmuştur. 2001 yılında Türkiye 325 milyon dolar seramik ürünü ihraç etmiştir. 19 yıllık süre içerisinde seramik ihracatının yaklaşık 3 katından fazla arttığı görülmektedir. Türkiye seramik ürünleri 2014 yılında en yüksek ithalatın gerçekleştirildiği yıl iken sonraki yıllarda düşüşe geçmiştir. 2001 yılında 4,2 milyon seramik kaplama malzemeleri ihraç edilmişken, 2020 yılında yaklaşık 783 milyon ihracat gerçekleşmiş, aynı yıl kaplama malzemeleri ithalatı yaklaşık 19,5 milyon dolar civarında olmuştur. Türkiye seramik kaplama malzemeleri ihracatı 2016 yılından sonra ivme kazanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Türkiye Seramik, Kaplama Malzemeleri, Sağlık Gereçleri: İhracat-İthalat

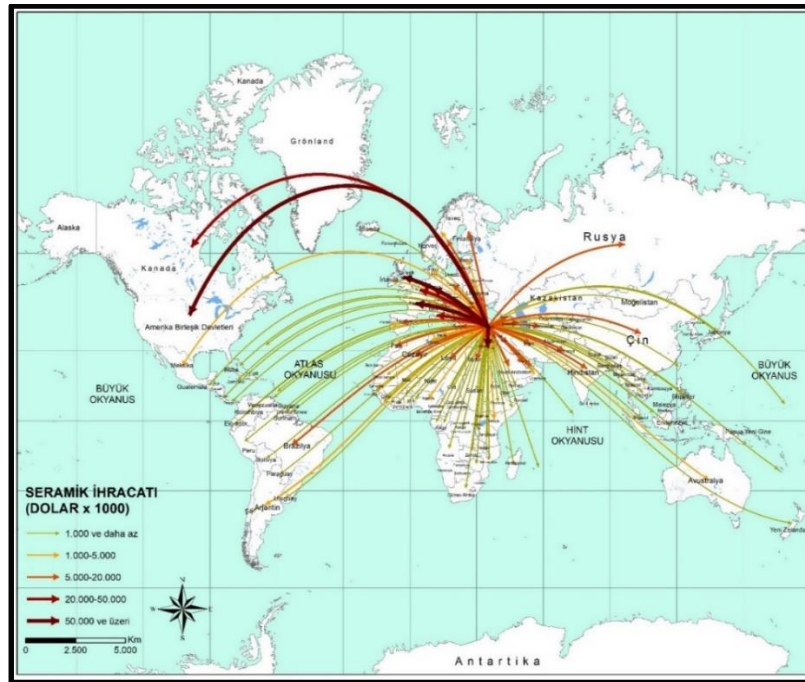

Kaynak: Trade Map, 2021a, 2021b, 2021c'nin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

2020 yılında Türkiye 271 milyon dolar seramik sağlık gereçleri ürünü ihraç etmişken aynı yıl Türkiye'nin ithalatı 6,5 milyon dolar civarında olmuştur. Türkiye'nin seramik sağlık gereçleri ihracat ve ithalat net farkı 264,5 milyon dolardır. 2019 yılına göre 2020 yılında sağlık gereçleri ürünleri ihracatı aynı seviyede kalmıştır. 2001-2020 yılları boyunca seramik kaplama malzemeleri ve sağlık gereçleri ithalatı oldukça düşüktür. 2008 ve 2016 yıllarında seramik ihracatı ve ithalatında düşüş gerçekleşmiştir. 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz ve 2016 yılında gerçekleşen ekonomik yavaşlama seramik sektörünü olumsuz etkilemiştir (Şekil 6).

Türkiye dünyadaki bütün bölgelere seramik ihracatı gerçekleştirmektedir. Afrika'da Namibya, Botswana, Zimbabve; Asya'da Afganistan, Güney Amerika'da Venezüella dışında bütün ülkelere ihracat yapılmaktadır. Türkiye'nin seramik ürünleri ihracatında gelişmiş ülkelerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu ülkeler Almanya, ABD, İngiltere, İsrail, Fransa, Belçika, Hollanda, Kanada, İtalya iken Irak da Türkiye'nin önemli pazarıdır (Şekil 7).

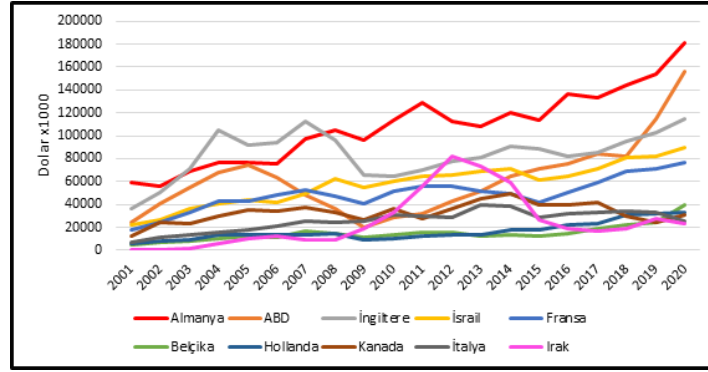
Şekil 7: Türkiye'nin Seramik İhracatı Dağılışı:2020

Kaynak: Trade Map, 2021a'nın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

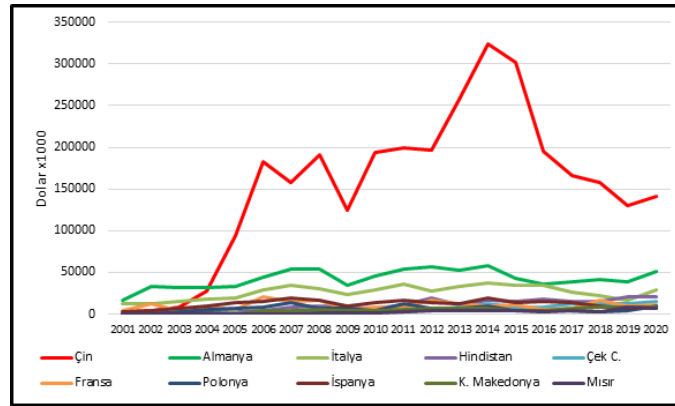
Yıllara göre seramik ihracatında en fazla dalgalanma Almanya pazarında gerçekleşmiştir. 2020 yılı verilerine göre 180 milyon dolar ihracatla Türkiye için en önemli pazarın Almanya (toplam ihracattaki payı %14,5)'dir. Bu ülkeyi 156 milyon dolar ile ABD, 115 milyon dolar ile İngiltere, 89,5 milyon dolarla İsrail, 76 milyon dolar ile Fransa takip etmektedir. Bu ülkelerin ardından Belçika, Hollanda, Kanada, İtalya ve Kanada'ya ihracat takip etmektedir. 2003-2008 yılları arasında en yüksek ihracat İngiltere'ye gerçekleştirilmiştir. Almanya ithalatını Türkiye'den sürekli arttıran bir ülke iken, ABD'nin 2018'de Türkiye'den ithalatı azalırken sonraki yıllarda ivme kazanmıştır. Irak'a en fazla seramik ihracatı 2012'de gerçekleştirilmişken, 2012 yılından sonra ihracatta azalma gerçekleşmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Türkiye'nin En Fazla Seramik Ürünü İhraç Ettiği Ülkeler 2001 – 2020.

Kaynak: Trade Map, 2021a'nın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 9. Türkiye'nin En Fazla Seramik Ürünü İthal Ettiği Ülkeler

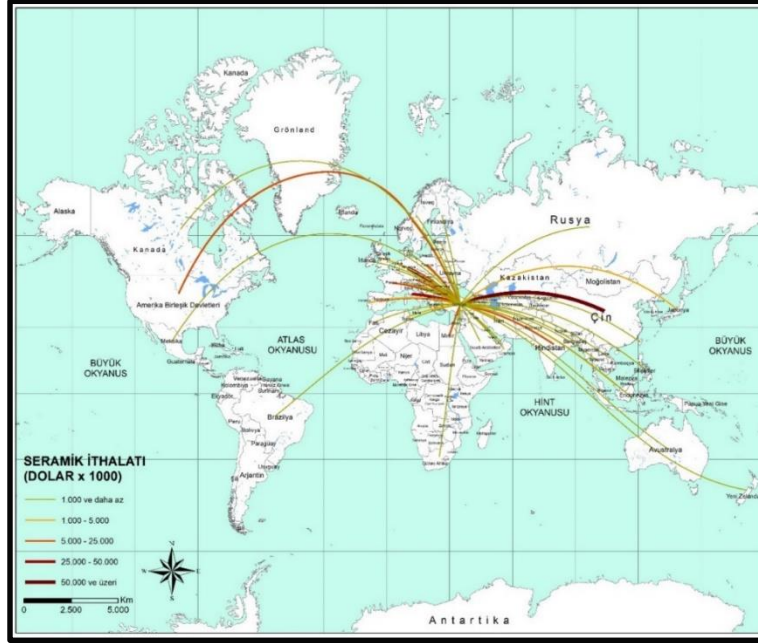

Kaynak: Trade Map, 2021a'nın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye'nin seramik ürünleri ithal ettiği ülkeler incelendiğinde; dünyadaki eğilimlere paralel bir şekilde Çin'in önemli bir üstünlüğü olduğu görülmektedir. 2014 yılında en yüksek ithalat gerçekleştirilmiş sonraki yıllarda düşüş yaşanmıştır. 2020 yılı verilerine göre Türkiye Çin'den 140 milyon dolar civarında seramik ürünü ithal etmiştir. Bu rakam toplam seramik ürünü ithalatının yaklaşık % 41,1'ine denk gelmektedir. Almanya'nın payı ise %15 dolayındadır (Şekil 9).

Türkiye'nin seramik ithalatı gerçekleştirdiği ülkeler; Çin, Almanya, İtalya, Hindistan, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Polonya, İspanya, Kuzey Makedonya, Mısır, ABD, Avusturya, Japonya, İngiltere, İran, Portekiz, Malezya, Macaristan, Kore Cumhuriyeti, Tunus'tur (Şekil 10).

Şekil 10. Türkiye'nin Seramik İthalatı Gerçekleştiği Ülkeler: 2020 Yılı

Kaynak: Trade Map, 2021a'nın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

3.2.1. Türkiye'de COVID-19 Pandemisinin Seramik Sanayiine Etkileri

2020 yılında başlayan COVID-19 pandemisi, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de dış ticaretini olumsuz etkilemiş ve Türkiye'nin ihracatı % 6,9 oranında gerilemiştir. İnşaat seramikleri ihracatı (seramik kaplama malzemeleri, seramik sağlık gereçleri) gerilemeye rağmen artış göstererek, ihracatını arttıran az sayıda sektörden biri olmuştur. En yüksek ihracat katkı oranını 2020 yılı son çeyreğinde 47,2 ile inşaat seramikleri gerçekleştirmiştir. 2019 yılının son çeyreğinde 55,56 ile inşaat seramikleri ihracat katkısı en yüksek sektör olmuştur. İnşaat seramikleri ihracatı 2020 yılında %11,8 artarak 1,05 milyar dolara ulaşmıştır. Seramik kaplama malzemeleri ihracatı %16,8 değerinde artarak 2,45 milyon tona yükselmiştir. Seramik sağlık gereçlerinde ise, 164,750 ton ile 2019 ile aynı seviyede kalarak 269 milyon dolar ihracat ile yerini korumuştur. Seramik sanayiinde 2020 yılında %6,6'lık artış ile 1,3 milyar dolar ihracat miktarıyla 2019 yılından daha fazla ihracat gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında ABD ve Kanada pazarında çok hızlı büyüyen Türkiye, Uzakdoğu'daki tarife değişiklikleri ve pandemi sebebiyle, bu ülkelerin ithalat pazarında önemli yer tutmuştur. 2020 yılında ABD'ye 2019 yılına göre %43 daha fazla kaplama seramik ihraç edilmiştir (SERFED, 2021a: 32-33).

Türkiye'de seramik sanayiinde iç talep azalmasına rağmen, Türkiye'nin uluslararası pazarlara ihracatı artarak devam ettirmesinden COVID-19 pandemisine rağmen diğer sektörlerden daha az etkilenmiştir. COVID-19 pandemisinin Türkiye seramik sanayiine etkileri ihracat ve ithalat verileri aracılığıyla mekânsal etkileşimi bakımından incelenmiştir. Dünyada seramik ihracatında 2019 yılında dokuzuncu sırada iken 2020 yılında sekizinci sıraya yükselmiş 2019 yılına göre ihracatını % 14,4 arttırmıştır. Türkiye seramik ihracatında 2019 ve 2020 yıllarında en önemli paya sahip ülke Almanya iken ihracatı bu ülkeye % 17,6 artmıştır. Almanya'dan sonra önemli ihracat pazarı ABD'ye % 35,8 artış gerçekleşmiştir. 2020 yılında İngiltere, İsrail, Fransa, Belçika, Hollanda, Kanada ihracat pazarlarında artış gerçekleşirken İtalya, Irak ihracat pazarlarında azalma gerçekleşmiştir (Tablo 4).

2020 yılında Türkiye'nin en fazla ithalatı sırasıyla; Almanya, İtalya, Çin, Polonya ile gerçekleşmiştir. Çin en fazla ithalatın yapıldığı ülke olmasına rağmen COVID-19 pandemisi sebebiyle ithalat bir önceki yıla göre fazla değildir. 2020 yılında seramik sanayiinde Türkiye'nin ithalatının azaldığı ülkeler ilk 10 ülke

inde Makedonya ve Mısır'dır. 2019 yılına kıyasla 2020'de ihracat %14,4, ithalat ise %7,5 artmıştır. Seramik sanayiinin net dış ticaretine bakıldığında; Türkiye'nin açık ara fark ile ihracatçı ülke olduğu görülmektedir. 2019 yılında net farkı 861 milyon dolar iken, 2020 yılında 901 milyon dolardır (Tablo 4).

Tablo 4: Türkiye Seramik İhracatı ve İthalatı Değişimi (DolarX1000)

Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
Almanya	153.577	180.702	17,6	Çin	131.372	140.838	7,2
A.B.D.	115.112	156.351	35,8	Almanya	38.857	51.567	32,7
İngiltere	102.517	114.704	11,8	İtalya	16.944	28.930	70,7
İsrail	81.798	89.547	9,4	Hindistan	21.081	21.280	0,9
Fransa	71.497	76.248	6,6	Çek C.	123.44	14.751	19,4
Belçika	24.009	39.994	66,5	Fransa	9.621	10.547	9,6
Hollanda	31.629	33.422	5,6	Polonya	3.850	10.313	167,8
Kanada	24.429	31.215	27,7	İspanya	6.503	8.079	24,2
İtalya	31.658	25.551	-19,2	Makedonya	8.156	7.854	-3,7
Irak	27.726	23.740	-14,3	Mısır	7.645	7.395	-3,2
İlk 10 Ülke	663.952	771.474	16,1	İlk 10 Ülke	256.373	30.1554	17,6
Türkiye Toplam	1.159.908	1.247.543	14,4	Türkiye Toplam	298991	342.184	7,5

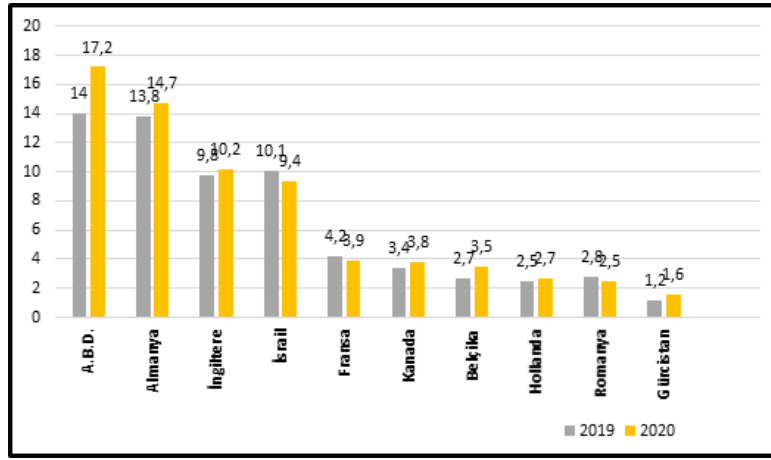
Kaynak: Trade Map, 2021a.

Seramik kaplama malzemeleri sanayii pandemiden en az etkilenen sektörlerden biridir. Türkiye'nin seramik kaplama malzemeleri ihracatında 2020 yılında, bütün pazarlarda genel bir artış gözlenmiştir. ABD, Almanya, İngiltere, Kanada, Belçika, Hollanda ve Gürcistan en fazla ihracat artışı gerçekleşen pazarlardır. Türkiye seramik kaplama malzemeleri ithalatı düşük bir ülkedir. Toplam ithalat 19 milyon dolar civarındadır. İhracat ise 783 milyon dolar civarındadır. İhracat 2020 yılında 118 milyon dolar, ithalat 8 milyon dolar civarında artmıştır. Türkiye, Suudi Arabistan'dan hiç seramik kaplama malzemesi ithal etmezken, 2020 yılında ise aynı ülkeye 80 bin dolar ithalat gerçekleştirmiştir (Tablo 5).

Tablo 5: Türkiye Kaplama Malzemeleri İhracat ve İthalat Değişimi (DolarX1000)

Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
A.B.D.	93.183	133.755	43,5	İtalya	4.376	7.230	65,2
Almanya	92.243	115.181	24,8	İspanya	4.296	5.970	38,6
İngiltere	65.286	80.614	23,4	İran	25	2.644	10476
İsrail	67.196	73.821	9,8	Almanya	586	1.361	132,2
Fransa	28.200	31.266	10,8	Hindistan	345	1.196	246,6
Kanada	22.607	29.839	31,9	Çin	528	398	-24,6
Belçika	18.270	27.427	50,1	B.A.E.	139	175	25,8
Hollanda	17.113	21.542	25,8	A.B.D.	377	136	-64
Romanya	19.099	19.769	3,5	S. Arabistan	0	70	*70
Gürcistan	8.167	13.002	59,2	İngiltere	180	23	-87,2
İlk 10 Ülke	431.364	546.216	26,6	İlk 10 Ülke	10.852	19.203	76,9
Türkiye Toplam	664.875	782.873	17,7	Türkiye Toplam	11.379	19.358	70,1

Şekil 11: Türkiye Seramik Kaplama İhracatında İlk 10 Ülkenin Payı

Kaynak: Trade Map, 2021b'nin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye seramik kaplama malzemeleri ihracatında ilk 10 ülkenin toplamdaki payı, 2019'da % 64, 2020'de % 70'tir. ABD toplam ihracattaki payı 2019'da % 14 iken, 2020'de %17,2'ye yükselmiştir. Almanya % 13,8'den %14,7'ye ve İngiltere %9,8'den %10,2'ye Türkiye'nin ihracatındaki payları artmıştır. İsrail'in 2019'da %10,1 payı 2020'de %9,4'e, Fransa'nın %4,2'den %3,9'a Türkiye'nin ihracatında toplamdaki payı düşen ülkelerdir. Kanada, Belçika, Hollanda, Romanya ve Gürcistan ihracat payları 2020 yılında artan diğer ülkelerdir (Şekil 11).

Türkiye seramik sağlık gereçleri ihracatında COVID-19 pandemisinin etkisiyle ihracatını arttırmayarak hemen hemen aynı seviyede kalarak pandemiye rağmen ihracatını korumuştur. Buna rağmen dünya ihracatında dördüncü sırada yer alan önemli ihracatçı ülke konumundadır. Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, ABD, İsrail, İspanya, Polonya, Hollanda, Çek Cumhuriyeti gibi dünya ekonomisinde önemli ve gelişmiş ülkeler Türkiye'den en fazla ithalat yapan ülkelerdir. Bunlardan İngiltere ve Hollanda'ya 2020 yılında Türkiye'nin ihracatı azalmıştır. Türkiye'nin dünya ülkelerine yaptığı ihracatın değişimi 2019 yılında 2020 yılına göre %-0,1'dir. Türkiye'nin seramik sağlık gereçleri ithalatı 6,5 milyon dolar civarındadır. Türkiye dünya seramik ithalatı sıralamasında 102. sırada yer almaktadır. Seramik sağlık gereçleri ithalatına ülkemizin ihtiyacı olmadığı halde bir kısım ürün, Çin ve Almanya'dan temin edilmektedir. Seramik fabrikalarıyla gerçekleştirilen görüşmelerde bu ülkelerden ithalatın sebepleri Çin'in ucuz ürün, Almanya'nın ise kaliteli ürün satmasından kaynaklı olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Türkiye Sağlık Gereçleri Ürünlerinde İhracat ve İthalat Değişimi (DolarX1000)

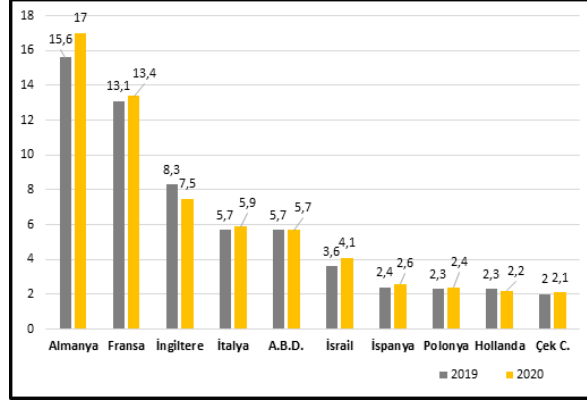
Ülke	İhracat			Ülke	İthalat		
	2019	2020	% Değişim		2019	2020	% Değişim
Almanya	42.561	46.330	8,8	Çin	945	1.300	37,5
Fransa	35.667	36.534	2,4	Almanya	746	1.181	58,3
İngiltere	22.643	20.570	-9,1	İtalya	650	645	-0,7
İtalya	15.945	16.028	0,5	Rusya	493	603	22,3
A.B.D.	15.496	15.711	1,3	Hindistan	320	347	8,4
İsrail	9.942	11.185	12,5	Mısır	88	307	248,8
İspanya	6.746	7.155	6	Polonya	44	253	1481
Polonya	6.326	6.767	6,9	Fransa	138	222	60

Covid-19 Pandemisinin Seramik Sanayiine Etkileri
The Effects of the Covid-19 Pandemic on Ceramic Industry

Hollanda	6.411	6.013	-6,2	İsviçre	88	172	95
Çek C.	5.588	5.731	2,5	Norveç	40	157	292
İlk 10 Ülke	167.325	172024	2,8	İlk 10 Ülke	3.552	5.187	46
Türkiye Toplam	271.327	271040	-0,1	Türkiye Toplam	4.538	6.453	42,1

Kaynak: Trade Map, 2021c.

Şekil 12: Türkiye'nin Seramik Sağlık Gereçleri İhracatında İlk 10 Ülke

Kaynak: Trade Map, 2021c'nin verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye seramik sağlık gereçleri ihracatında 2019 yılına göre 2020 yılında İngiltere ve Hollanda dışında diğer pazarlarda artış gözlenmiştir. Türkiye seramik sağlık gereçleri ihracatında ilk 10 ülkenin payı 2019'da %61,6, 2020 yılında %63,4'tür. Türkiye'nin Almanya'da 2019 yılında toplam ihracattaki payı %15,6'dan 2020'de %17'ye yükseltmiştir. Fransa'da %13,1'den %13,4'e; İtalya'da %5,7'den %5,9'a yükseltmiştir. ABD hem 2019 yılında hem de 2020 yılında %5,7'lik pay ile Türkiye'nin ihracat miktarı değişmeyen pazardır. İsrail, İspanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti ülkeleri ise Türkiye'nin ihracatını arttırdığı diğer pazarlardır (Şekil 12).

3.2.2. Seramik Fabrikalarıyla COVID-19 Pandemisi ile İlgili Yapılan Görüşmeler

COVID-19 pandemisinin etkili olmaya başlaması ile farklı sanayi kollarında üretim süreçlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Özellikle pandemiye bağlı olarak yaşam koşullarının değişmesi (kısıtlamalar, zorunluluklar gibi tedbirler) bazı ürün ve hizmetlere olan talebin azalmasına yol açarken, maske, eldiven gibi bazı ürünlerin tüketiminde ise büyük sıçramaların oluşmasına yol açmıştır. Pandemiden seramik fabrikalarındaki üretimin nasıl etkilendiğinin belirlenmesi amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iki sanayi tesisinin yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu görüşmeler, sadece üretim süreçlerinin değil, aynı zamanda ticaret konusunda da aydınlatıcı bilgi ve değerlendirmeler içermesi açısından önemlidir.

Adıyaman'da yer alan seramik fabrikası yetkililerinden elde edilen görüşme sonuçları;

COVID-19 pandemisi başlangıcı olarak kabul edilen 2019 yılı Aralık ayı; Türkiye'nin de özellikle inşaat sektöründe, 2019 yılının son çeyreğinde daralma yaşandığı döneme denk gelmiştir. Maliyetlerin artmasına rağmen müteahhitler ellerindeki bitmiş konutları değerinde pazarlayamamış veya maliyetinin altında satmak zorunda kalmışlardır. Bu durum yeni konut projelerinin başlamasını geciktirdiği gibi, mevcut inşaatların da tamamlanamamasına neden olmuştur. Türkiye ekonomisinde inşaat sektörünün önemli bir payı vardır. İnşaat sektörünün darboğaza girdiği dönemler çeşitli finansal araçlarla (teşvik, vergi indirim, vergi istisnaları vb.) aşılmaya çalışılmaktadır. Özellikle kamu bankalarının konut kredi faizlerindeki düşüşü gibi araçlar, emlak sektöründe satışların artışa neden olduğu için canlanmaya da yol açmıştır. Emlak piyasasının canlanmasında asıl etkiyi, hiç beklenmediği şekilde, "COVID-19 pandemisi" yapmıştır. Çin seramik ürünlerinin satıldığı Türkiye ile Avrupa ve Afrika ülkelerine hammadde ve ürün taşıyan gemiler pandemi nedeniyle gidememiş ve bunun sonucunda birçok sektörde hammadde ve

mamul tedarik sıkıntısı yaşanmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan belirsizlik durumunun, 2020 yılının Ocak-Mart aylarında da devam etmesi nedeniyle yatırımcılar karar vermekte zorlanmış veya birçoğu projelerinin uygulanmasını ertelemek zorunda kalmışlardır. Eş zamanlı olarak birçok uluslararası fuarın da zamanında yapılamamasına bağlı olarak, seramik ile ilgili ticaretin de küresel ölçekte duracağı/çok azalacağı bekleniliyordu. Bu durum özellikle iç pazara üretim yapan küçük çaplı bazı işletmeleri olumsuz yönde etkilemiş, bu şirketler kullandıkları kredileri ödeyememişler, yeni kredi de kullanamadıkları için üretimlerini durdurmak zorunda kalmışlardır.

Bu dönemde Çin ve/veya Hindistan'dan Avrupa ve Afrika pazarına seramik ürünleri taşıyan gemilerin gelememesi, Türkiye'den gerçekleşen seramik ürünlerin ihracatının hızla artmasına neden olmuştur. Üreticilerin ihracata yönelmeleri, bu dönemde iç piyasanın ihtiyacı olan ürünlerin yeterince sağlanamamasına da yol açmıştır. Bu süreç öncesinde daralan pazarlarlar nedeniyle üretilen ürünlerini muhafazası için yeni oluşturulan birçok depolama alana, talepteki artış nedeniyle kullanım ihtiyacı kalmamıştır. İç piyasalardaki seramik ürünlerine Mart 2020'den itibaren gözlenen talep artışı, aynı zamanda üreticileri üretimlerini arttırmaya zorlamıştır. Bu dönem yeni fabrikaların da kurulmaya başladığı bir dönemdir. Yeni tesisler nedeniyle gerçekleşen kapasite artışına karşılık, mevcut birçok üreticinin emlak piyasasının durağan döneminde, ürünlerini pazarlayabilmek için ihracata yönelmesi sebebiyle iç piyasada ürün tedariki zor hale gelmiştir. ABD dolarının Türk Lirası karşısında hızla değer kazanması, dolar karşılığı yapılan ticari anlaşmalardan daha yüksek miktarlarda kazanç sağlanmasına imkân tanırken, iç piyasalardaki seramik ürünlerin bulunmasını da zorlaştıran bir faktör olmuştur.

Talebin artması yanında döviz ile mal satımı sonucunda kârlılığın daha da artacağı beklentisi, hammadde tedarikinde daralma nedeniyle gerçekleşmemiştir. Özellikle ithal hammaddelerde tedarikte yaşanan problemler üreticiyi etkilemiştir. Az miktarda ve yüksek maliyetle temin edilen hammaddeler, üreticiyi etkilediği gibi mamullerin fiyatlarındaki artışlar tüketicinin de etkilenmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda hammaddeler, enerji, işçilik gibi üretim girdilerinin tümünün maliyeti büyük bir hızla artmaya başlamıştır. Bu durum sadece döviz yüksekliği ile açıklanamamaktadır. Çünkü girdilerdeki artış, döviz bazında da benzer bir artış eğrisine sahiptir. Ortaya çıkan arz eksikliğinin yeniden küçük üreticiler tarafından giderilmeye çalışması, kaliteden çok fazla ödün verilmesine yol açmıştır. Bu koşullar altında nitelikten çok nicelik ön plana çıkmıştır.

Batman'da yer alan seramik fabrikası yetkililerden elde edilen görüşme sonuçları;

Pandemiyle birlikte önemi daha da belirginleşen hijyen kuralları ile birlikte, Türkiye'de üretilen seramik ürünlerin daha fazla tercih edilir olması, COVID-19 pandemisi sonrası Çin'in ihracatının gerilemesine de yol açmıştır. Bu sürecin sonunda seramik ürünlerine ihtiyaç duyan ülkelerden birçoğunun Türkiye pazarına yönelmesine bağlı olarak küçük fabrikaların satışlarında önemli artışlar gözlenmiştir. Üretimdeki artışın ve ihraç mallarına olan talebi karşılayamaması nedeniyle, uzun süren karantina dönemlerinde satışlarını büyük kısmı stoklarından gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 1: COVID-19 Pandemisinde Maske ve Mesafe Kuralları ile Üretim (Diyarbakır Mega Seramik)

Kaynak: Fabrikaya ziyaret esnasında çekilmiştir.

Sonuç

Türkiye, seramik sanayiinde en fazla üretim ve ihracat gerçekleştiren ülkelerden biridir. 2020 yılında COVID-19 pandemisine rağmen, 1,3 milyar dolar ile Türkiye seramik sanayii %6,6 büyümüştür. Seramik sanayii yerli katma değer oranı %82 olarak gerçekleşmiş yani her 100 dolarlık ihracatın 82 doları Türkiye’de kalmıştır. Seramik kaplama malzemeleri ve seramik sağlık gereçleri 2020 yılında 42,2 pay ile ihracata katkısı en yüksek sanayi kolu olmuştur. Pandemiye rağmen Türkiye’den gerçekleşen ihracat, bir önceki yıldan daha fazla olmuştur. Bunun sebebi doların artmasıyla, seramik fabrikalarının ülkelerin Çin ve Hindistan gibi ülkelere tedarik ettiği ürünleri Türkiye’den karşılamak istemesi, buna karşılık Türkiye’nin iç talebinin karşılanması yerine ihracata yönelmesidir. Türkiye seramik sektörü Amerika, Kanada ve Avrupa pazarında hızla büyümektedir. Bu ülkelerin Uzakdoğu’daki ülkelere tedarik ettiği ürünleri, denizyolu sefer tarifelerindeki değişikliklerden dolayı Türkiye’den tedarik etmeye yönelmesi pandemiyle daha da hızlanmıştır. Pandemi döneminde Hindistan ve Çin’in üretimini azalması, navlun fiyatlarındaki artış Türk ürünlerinin tercih edilmesine sebep olmuştur.

Türkiye’nin coğrafi konumu, önemli pazarlara ulaşım kolaylığı ve seramik sanayiinde kullanılan hammaddeler bakımından zengin bir bölgede yer alması, dünya seramik pazarında Türkiye’nin payının artacağını göstermektedir. Pandemiyle birlikte Türk seramik ürünlerinin tercih edilmesi, dünyada bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Dünya seramik ürünleri ihracatı %4 oranında değişim gösterirken, Türkiye seramik ürünleri ihracatında %14,4 artış gerçekleşmiştir. Dünya ülkelerinin seramik kaplama malzemeleri ihracatı %0,5 oranında azalırken, Türkiye’nin ihracatı %17,7 artmıştır. Seramik sağlık gereçlerinde dünyadaki ülkelerin toplam ihracatı %5 artmış, Türkiye’nin ihracatı %0,1 oranında bir azalış göstermiştir. Türkiye, 2020 yılında seramik ihracatında Avrupa’da dördüncü, dünyada sekizinci; seramik kaplama malzemeleri ihracatında üçüncü, dünyada beşinci; seramik sağlık gereçleri ihracatında Avrupa’da ikinci, dünyada dördüncü sıradadır. Türkiye’de enerji maliyetleri seramik sanayiinin en önemli problemlerinden iken, enerji maliyetlerinin yüksek oluşu rekabetçiliği olumsuz etkileyen faktördür. Uygulanacak enerji politikalarının, yüksek enerji maliyetini dengeleyen teşvik uygulamaları rekabet gücünü arttıracaktır. İhracatın daha da artması için demiryolu ve denizyolu taşımacılığı yaygınlaştırılması ve bu konudaki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de COVID-19 pandemisiyle birçok fabrikanın, ihracata yönelmesi ile iç piyasada ürün tedarik süreci zorlaşmıştır. Doların yükselmesi nedeniyle iç pazar için üretilen ürünlerin dahi ihraç edilmesi, Türkiye’deki inşaat sektörünü olumsuz etkilemiştir. Pandemi sebebiyle getirilen kısıtlamalar, üretimin azalmasına dolayısıyla da stoklarda azalmalara neden olmuştur. Yüksek stoklarla çalışmayan küçük fabrikalar dezavantajlı duruma düşmüştür. Pandeminin, büyük miktarlarda üretim yapan tesislerdeki etkisi, küçük fabrikalardan farklı olmuştur. Büyük fabrikalar daha fazla ürüne ihtiyaç duyulması nedeniyle, eksik stokların tamamlanması ve talebin karşılanması söz konusu olmuştur. Bu, hem üretim hem de depolama işlemlerinde daha fazla işgücüne ihtiyaç duyulmasını sağlamıştır.

Kaynaklar

- Aras, Ç. (2021), *Seramik Sektörümüz Her Geçen Yıl Büyümesini Sürdürerek Performansını Artırmaktadır*. TİMDER Tesisat İnşaat Malzemecileri Derneği. <https://www.timder.org.tr/koseyazisi/Cigdem-Aras/Seramik-Sektorumuz-Her-Gecen-Yil-Buyumesini-Surdurerek-Performansini-Artirmaktadır-2393/> (Erişim Tarihi: 23.11.2021).
- Avcı, S. (2000), Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi Sonuçları. *Coğrafya Dergisi*, Sayı:8, s.29-70.
- Covid-19 Data Portal. (2021), *Dünyada Durum*. <https://COVID19.tubitak.gov.tr/dunyada-durum> (Erişim Tarihi: 10.11.2021).
- Esdh. (2017), *Seramik Sektörü Makro Pazar Araştırması*. Türkiye Seramik Federasyonu <https://www.serfed.com/upload/ihracatrakamlari/seramikraporu-2017-03.pdf> (Erişim tarihi:11.03.2022).
- Kalkınma Bakanlığı. (2015), *Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyon Raporu Seramik Çalışma Grubu Raporu-Ankara*, ISBN 978-605-9041-54-6, Yayın No: KB: 2940- ÖİK: 758.

- Krugman, P. ve Wells, R. (2013), *Makro İktisat*. (Çev.: F. Oğuz, M. M. Arslan, K. A. Akkemik, K. Göksal), Ankara: Palme Yayıncılık.
- Matriksdata. (2021), *Türkiye İhracat Katkı Endeksi'nin 2021 Yılı İlk Yarı Sonuçlarına Göre; İnşaat Seramikleri Ve Sanayi Ürünleri Sektörü Yılın İlk Yarısını Zirvede Tamamlayan Sektörler Oldu* <https://www.matriksdata.com> (Erişim Tarihi: 13.03.2022).
- Serfed. (2020), *Seramik Sanayii Kuruluş Dernekleri*. Türkiye Seramik Federasyonu <https://www.serfed.com/dernekler> (Erişim Tarihi: 03.03.2020).
- Serfed. (2021a), *İnşaat Seramikleri 2020'yi Zirvede Tamamladı*, Seramik Türkiye, Bilim, Sanat, Teknik ve Endüstri Dergisi, Sayı:59, s.32-35. <https://www.serfed.com/seramik-turkiye-dergisi> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Serfed. (2021b), *Türkiye Seramik Federasyonu Türkiye İhracat Katkı Endeksi 2018 İkinci Çeyrek Sonuçları*. Türkiye Seramik Federasyonu. <https://www.serfed.com/upload/> (Erişim Tarihi:13.03.2022).
- Timder Dergisi. (2020), *Söyleşi: Erdem ÇENESİZ*. <https://www.timder.org.tr/dergilik/dergi/timder-105.pdf> (Erişim Tarihi: 29.12.2021).
- Trade Map. (2021a), *World Ceramic Products Export-Import, Turkish Ceramic Products Export-Import 69. International Trade Center* https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm (Erişim Tarihi: 20.07.2021).
- Trade Map. (2021b), *World Ceramic Unglazed Tiles Export-Import, Turkey Ceramic Unglazed Tile Export-Import 6907. International Trade Center* https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm (Erişim tarihi: 20.07.2021).
- Trade Map. (2021c), *World Ceramics Ceramic Sanitary Ware Export-Import, Turkey Ceramic Sanitary Ware Export-Import 6910. International Trade Center* https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm (Erişim Tarihi: 20.07.2021).
- Tüik. (2021), *Yıllık Sanayi Ürün İstatistikleri Veri Tabanı, Yıllık Sanayi Ürün İstatistikleri Seramik Alt Kolları Girişim Sayısı, Üretim Miktarı, Üretim Değeri, Satış Miktarı, Satış Değeri CPA 2020*. Türkiye İstatistik Kurumu http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1066 (Erişim Tarihi: 01.01.2022).
- Tüik. (2021b), *Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri Veri Tabanı, Çalışanların Sayısı NACE Rev 2*. Türkiye İstatistik Kurumu <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=129&locale=tr>(Erişim Tarihi: 01.01.2022).
- Uluç Ergüven, E. (2015), *Seramik Yer ve Duvar Kaplama Sektöründe Toz Maruziyetinin İş Hijyeni Açısından Değerlendirilmesi*. (İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi). T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Voyvoda, E. ve Yeldan, E. (2020), *Salgın, Türkiye Ekonomisi ve Gerçekçi Bir Kamu Politikası Önerisi*, Sarkaç. <https://sarkac.org/2020/06/salgin-turkiye-ekonomisi-vegercekci-bir-kamu-politikasi-onerisi> (Erişim Tarihi: 30.12.2021).